

Rubió, Rubió i el bibliobús del front

Es donen a continuació, com a testimoni de primera mà de la tasca del bibliobús del Servei de Biblioteques del Front, les cartes creuades entre Jordi Rubió i Balaguer, creador del servei, i son fill, Manuel Rubió i Lois, llavors un jove soldat que s'havia incorporat a files amb disset anys, i en aquell moment prestava servei a Agramunt. En una tercera carta, Jordi Rubió relata un viatge fet amb el bibliobús a Portbou.

Les tres cartes, juntament amb la resta de les que s'intercanviaren el pare i el fill, del maig de 1938 al gener de 1939, es van publicar a cura de Jordi Galofré a: Jordi Rubió i Balaguer, Manuel Rubió i Lois, *Cartes de la guerra (maig 1938-gener 1939)* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996).

CARTA DE MANUEL RUBIÓ A JORDI RUBIÓ

Escrita a Agramunt. Dilluns, 20 de juny de 1938.

Molt estimat pare:

Vaig rebre, fa tres dies, la teva carta. M'agradà molt. Car no solament m'agrada conèixer el costat bo de la vostra vida, sinó també el trist.¹

Ahir fou per a mi dia d'una gran alegria i d'una gran tristesa. Venia de cercar cireres quan, acabant de venir el carter, repartien les cartes. Vaig tenir una postal del tio Antoni, en la que, entre altres notícies desagradables, em donava el pèsam [sic] per la mort de la pobra àvia. Ja m'esperava una notícia així, perquè la teva carta indicava que la malaltia prenia un caire trist. De totes maneres, però, va fer-me molta pena... Però Déu no volia que em posés a dormir amb aquella tristesa. Després de passar llista, tocadés les 9 hores, vaig tenir l'alegria més gran que he tingut des que sóc ací: va venir el bibliobús!

Rep, pare estimat, la més ferma felicitació meva. Com a soldat i com a fill. No saps l'alegria que va causar als companys en veure un «camió amb llibres»! Jo estava per la plaça quan vingué i vaig anar a saludar a [sic] la bibliotecà-

1. A la carta, Jordi Rubió comunica al seu fill que Pilar Balaguer, la seva àvia, està greu i que no té esperances de viure gaire temps.

ria.² Va preguntar-me per qui es faria responsable dels llibres. Veié el capità i portaren el cotxe a la plaça. Aviat vingué el comissari, que es cuida de totes les coses polítiques dels soldats. Llavors el xofer obrí les llibreries dels costats. Vaig quedar admirat. Potser vas tenir molta feina en aquest bibliobús, però t'ha quedat meravellosament. Molt ben deixat; si no fos que sé que és fet ara, i aquí, ho creuria obra americana. Les bibliotecàries, amb poquíssim temps, van fer tarja [sic] de tots els nois. Vam tenir llibres tots els que volguérem, però no s'hi conegué. Com que tots els que prenguérem foren diferents, ara, fins que torni, podrem canviar-los i llegir-ne molts. Ja he vist, en altres nois, llibres que m'interessaran, i pot tardar bastant el bibliobús abans no els acabi.

És curiós el que passà als soldats en veure les bibliotecàries. Saps tu ja que en veure passar una noia, tots (amb raríssimes excepcions) li han de dir alguna cosa. Però a les bibliotecàries, ningú (llevat pocs casos) els digué altra cosa que la de la feina. Fins els més renegaires s'abstingueren de fer-ho davant d'elles. I això ho fan sempre que veuen algú de cultura superior.

Va estar-se més de mitja hora amb nosaltres. La bibliotecària m'oferí de portar-me alguna cosa, i li vaig donar un paquetet amb una mica de tabac (poquíssim, perquè ens el fan gruar molt i sempre en reservo una tercera part per donar als companys, car «cal» tenir contents els cuiners i els que, sense ser-ho, són bons companys), uns bitllets dels pobles d'ací que he passat (també n'hi ha un del Prat, però allà no hi vaig ser) i un llibre que vaig trobar per terra i te'l porto per si té algun valor.

Poc després, donà (la bibliotecària) un exemplar de totes les targes al comissari, i es féu firmar un rebut. El xofer tancà les portes, i el camió aviat marxà. No saps l'enveja que em féu en veure'l marxar amb aquella arrencada tan suau, els dos xofers tan ben assegurats, amb les bibliotecàries a l'altre costat. Però aviat la melangia s'esvaí. Va donar més encoratjament als soldats la vinguda del bibliobús, que els més abrandats discursos d'en Negrín o el repartiment de tabac... Em deies a la carta que podries avançar el trasllat de la Biblioteca de Catalunya. No saps l'alegria que em dónes. Que enmig de la guerra més repugnant es facin obres com la que fas és sublim: crec que la guerra durarà prou (és trist haver de dir-ho així) perquè la puguis acabar de traslladar.

[Continua amb qüestions de caire familiar.] Rep una forta abraçada ... del teu

Manel

2. Maria Felipa Español. Al diari de ruta va anotar: «En aquest grup [soldats de transmissions de la 60a Divisió] hi ha el fill del senyor Rubió. M'ha agradat de conèixer-lo. Fa pena que tan jove hagi de conèixer la guerra».

Bibliobús del Servei de Biblioteques del Front obert.

CARTA DE JORDI RUBIÓ A MANUEL RUBIÓ

Sant Boi de Llobregat, 29-VI-38.

Molt estimat fill Manel:

Fa molts dies que m'enyoro d'escriure't llargament ...

He rebut de tu les cartes del 14 i 20 ... En la meua última, del 21-22, acompanyant una del teu germà, ja t'agraïa el present del fum (*capnístic* hauria dit el teu avi; *capnós* vol dir fum en grec) i el llibre salvat per tu. Quina alegria vaig tenir quan la senyoreta Casals³ va avisar-me que t'havia vist la bibliotecària del front! I després, parlant amb ella de com va anar que et va veure, tots els detalls em semblaven pocs i no gosava demanar-ne massa, per no semblar insaciable. La teua carta del 20, rebuda ahir, completa les notícies de la senyoreta Español i em satisfà molt, perquè confirma que el Servei és útil, que porta goig i companyia als soldats i que la bibliotecària el porta bé. Quant m'hauria agradat acompanyar-la! Però fa els itineraris bastant llargs i no puc deixar jo tants dies el meu despatx. Et presentares tu a la

3. Joana Casals, secretària de l'Escola de Bibliotecàries.

bibliotecària dient-li que eres fill meu? Ella va dir-me que semblava que l'esperassis, perquè tot seguit hi anares; no em digué, però, com et reconegué. Explica-m'ho.

En la sessió que demà tindrem al Servei del Front comunicaré les impressions teves, tan satisfactòries, als companys. N'estaran molt contents. Jo, de feina amb el bibliobús, no n'he tingut gaire. Però ja recordes que em posava nerviós la calma del constructor i encara hi ha detalls que no van bé. Vaig demanar un llibre als Estats Units on hi havia diversos plans de bibliobús i ho estudiarem molt amb la senyoreta [Justa] Balló que, a Anglaterra, havia fet pràctiques en un cotxe semblant, no tan gran; però els *intermediaris* eren desesperants. Un any em costà de convèncer els que intervenen amb mi en el Servei del Front que donessin més importància al bibliobús que als armaris. En fi, poc pensava jo, quan el defensava tant, l'alegria que un fill meu hi tindria. Pintes molt bé la impressió que ja suposava que us ha de produir l'arribada i la marxa del bibliobús. Goig i melangia, però amb un fons de confiança optimista en què a la reraguarda hi ha molta gent que viu i treballa per vosaltres. El bibliobús amb els seus llibres és un missatger vivent entre tots els sectors de l'exèrcit i els de la capital. No para mai i la bibliotecària, rebuda sempre amb dignitat i simpatia, és una prova que enmig de la guerra no s'enfonsen els sentiments de cortesia. Ho explicariem a molta gent i no s'ho creurien, ja ho sé. També en conec qui se'n riu que treballe per portar llibres als soldats... Quan siguis vell i repassis en la memòria aquesta dura època de la teva vida, estic segur que recordaràs, com una clariana de pau i de noblesa de sentiments, l'episodi de la inesperada vinguda del bibliobús en una tarda de juny que tenies clavada al cor la tristesa de la mort de la pobra àvia.

[Continua parlant de la família.] Adéu, fill meu. Que Déu et guardi. Rep una estreta abraçada del teu pare

Jordi

CARTA DE JORDI RUBIÓ A MANUEL RUBIÓ

Sant Boi, 6-IX-38.

Molt enyorat fill meu:

Ahir a les deu i quart de la nit vaig retornar de la meva excursió, empresa el dia que et vaig enviar la meva carta 18, per a veure com anava el Servei de Biblioteca del Front a la zona de Barcelona a Portbou i dels voltants de Girona. Foren quatre dies de moviment constant, veient i parlant sempre soldats, dinant a hores inversemblants i encara gràcies al *rancho frío* que ens donava la Intendència de l'Exèrcit quan a les fondes no ens podien servir res més que una amanida. Dos dies començarem a treballar sense res per a des-dejunar ... Els *chauffeurs*, que són, és clar, homes de *poca fe*, com diu l'Evangeli, se'n senten molt, en canvi, i calia tenir-ho en compte perquè el seu treball és feixuc i no tenen les compensacions d'ordre moral que tenim nosaltres. Quina desolació de bombardeigs veiérem en molts pobles!...

En canvi, quins paisatges!... Pujant a una bateria dalt de Portbou, la mar, ben a baix nostre, semblava glaçada, immòbil, arrugada, perquè el sol la feia blanquejar. No saps l'efecte que feia pujar aquell cim amb el bibliobús... Com bufava allí la tramuntana! Era una cosa enfortidora de l'esperit aquell xiular del vent. El cotxe cruixia. Els soldats sortien dels barracons o dels forats, somrients, de bon humor, triaven llibres de tota mena, però seriosos i dignes en el propòsit, fins quan els volen d'històries de *lladres i serenos* com deien.

Estic admirat de l'exèrcit. Quina correcció, quina noblesa de to en el tracte, fins quan eren soldats poc cultes... El bibliobús dalt del cim de Portbou era com la quadriga posada dalt de tot d'un monument, a punt de volar; sense cavalls, és cert, amb motor i pneumàtics, però vibrant d'energia i vestida a l'usatge dels temps moderns. Quina rebuda més bona ens feren sempre! Allà on no havien vist mai el bibliobús, els soldats s'hi acostaven encuriosits, però poc a poc s'hi familiaritzaven. En canvi, els que ja l'havien trobat, hi corrien com a un vell conegut. A Roses vaig sentir uns soldats que venien i de sobte deien: «Té, és el bibliobús...!» I hi entraren. Venien de terres de Tarragona i feia quinze dies que s'hi havien trobat i portaven en els camions de la impedimenta els llibres que els havia deixat.

[Continua explicant unes maniobres aèries i altres coses.] Adéu. Veig que tornen a apretar al front. Guarda't de mal. No t'oblida el pare,

Jordi